

Ս. ԵՓՐԵՄԻ «ԿՑՈՒՐԴ»ՆԵՐԸ

Սուրբ տարւոյս իբրեւ կնիք և հուսկ յուշիկ «Կցորդ» էն լաւագոյն բան չէի կարող ձօնել ընթերցողաց։ Որպէսզի աւսոնք իրենց ողբական մեղամաղձիկ շեշտով՝ խռովեն միշտ մեր սիրտը և արթուն պահեն զայն երկնաւոր փեսային։ Արդէն մեր սուրբ Հայրերն ալ իրենց սրբութիւնն ու գիտութիւնը՝ ասկից ուսեր են, ասկից ծծեր են և մենք։

ՆԵՂԻՍԱԿԸ. — Անապատի ճգնաւոր մ'է խօսողը, միանգամայն արշալոյսի շառաւիղներով պսակազարդ բանաստեղծ մը։ Անտիոքեան դպրոցի դրութեան կը հետեւի, շօշափելի և զգայացունց դարձնելով իմաստները, ուր ընդհակառակն, Աղեքսանդրեան (Նոր-պղատոնական) դպրոցը կը ջանար միշտ այլաբանական ոճով մեկնել ամէն բան։ Եփրեմի յատուկ տրամանուշ և յուզիչ քնարերգութիւն մ'է հրատարակածս, աւերակաց այդ քաջահնչակ սարեկին հոգւովը թաթաղուն։ Խոր և բարեպաշտ զգացում, պաղատական ու յաւէտ ջերմեռանդն ոճ։ Հակիրճ է՝ բայց ազդու։ Կենդանի պատկերներով ու գոյներով, իր վառ ու բնական նկարագիրներով՝ գրեթէ անմրցելի։ Զգիչ ու ներշնչող են ճառերս, որով կարդալ ու լսուելու հաճելի։

ՆԻԻԹԸ. — Ապաշխարութեան և Ս. Հաղորդութեան վրայ կտրուկ յորդորներ են, որոնք նիւթական կերակուրէն՝ կամաց կամաց մարդուս միտքը դէպ ի գեւազոյն կերակուրը, հոգւոյ և մտքի անմահ մնունդը կը բարձրացնեն։ Կը թուի՝ Մեծ պահոց առթիւ ըսած ըլլայ զասոնք։ Թուով յիսունեւմէկ հատ ըլլալին՝ ենթադրութեանս բաւական փաստ է, որոնց մէկ երկուքը յարութեան ճառեր են։ ԿՑՈՒՐԴ անունն ալ՝ կարծել կու տայ, թէ առաջ պատշաձի ընթերցումոց՝ իբր կցուած

խորատներ կամ Յարասութիւններ են։ Անոր համար յիշատակարանն ալ կը կոչէ զասոնք Կցորդը Ասացուածք։

ՀԱՏԸՆՏԻՐ. — Հոս մի քանին միայն իբր նմոյշ պիտի դնեմ, իսկ ամբողջութեամբ առաջին անգամ ի լոյս ընծայեցի Սոփեբաց ԻԳ հատորիկով։

Աշխոյժ ու նուրբ գրչի արդիւնք են Եղիայի և ազոաւուց նուիրուած (ԺԸ-ԺԹ) կցուրդը։ Ոչ նուազ արուեստով գրուած է՝ այրի կնոջ իւղը բազմացնելու դրուագը (Կց. Ի)։ Առածի ձեւով հիւսուած ու զորմութեան յորդորն ալ (ԻԲ-ԻԶ) շատ տպաւորիչ է։ Զակեդոսի դարձին պատմութիւնը (ԻԵ-ԻԶ), և Աբրահամու հիւրասիրութեան նկարագիրը՝ (ԼԲ-ԼԳ), սովորականէն աւելի ճարտար գրիչ մը կը յայտնեն։ Գեղեցիկ են, յուզիչ ու նուրբ ճաշակի փափուկ արգասիք՝ Փրկչին հաց բազմացնելու և հիւանդները բժշկելու (ԺԷ, ԼԸ) սիրուն դրուագները։ Վառ երեւակաւորութեան ծնունդ են հրաշալի ձկնորսութեան (ԼԹ-Խ) կցուրդները։ Յիսուսի եւ Մովսիսի բաղդատութիւնը (Կց. ԽԳ) աստուածաբանական և իմաստասիրական նուրբ տեսութիւններ են։ Սուրբ Հաղորդութեան նուիրուած (ԽԷ-ԽԱ) ճառերը, խորաթափանց վարդապետութեան հետ, բանաստեղծական վեհ թոհիչք, և մեծ հանձարի ազնիւ խոյանքներ ունին։

Էջերուս մէջ արտատպուածները թող բաւական ըլլան սոյն երկիս վրայ որոշ գաղափար մը կազմելու, և թերի մասանց կորուստին ծանրութիւնը կըռելու։

ԶԵՆԱԳԻՐՔ. — Ս. Եփրեմի երկերուն մէջ դեռ անծանօթ էին։ Ասորերէն բնագրին, ինչպէս յոյն ու լատին հին թարգմանութեանց մէջ՝ չկան։ Ասեմանայ վեց հատորնոց եռալեզու հմտալից և ընդար-

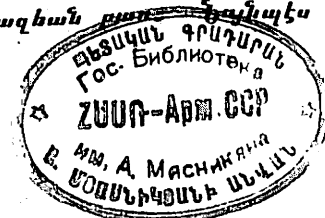
ձակ հաւաքածոյին մէջ ալ, (տպ. Հոռով 1732-1746), չեն յիշուած։ Բայց այդ պէտք չէ կասկածիլ տայ մեզ իրենց հարգատուութեան մասին։ Իրենց արտաքինը, շարադրութիւնը, ձեւերն ու դարձուածքները բոլոր, ասորի ծագում կը ցուցնեն։ Ընդհանուր արուեստն ու օժուր որով զրոյմուած են, հեղինակը կը մատնեն։ Եփրեմի ծանօթ մատենագրութեան նոյն շունչն ու սարսաք կը կրեն։

Կցուրդներու գրչագիր օրինակներն ալ՝ բնագրէն աւելի փայլուն բախտի չեն հանդիպած։ Մէկ ձեռագիր միայն կայ էջմիածնի մէջ, թղթեայ, ԺԳ դարուն, թիւ 902։ Տէր Պօղոս վարդապետ Պետրոսեան՝ Միաբանութեանս բարեկամ, մեծ դժուարութեամբ 1849ին գաղափարած է, և 1851ին մերոց ձեռքով՝ Կ. Պոլսէն վանք կը ղրկուի, որուն հաւատարիմ և ճիշդ նմանն առնելէն վերջ՝ տիրոջը կը դարձնեն։ Գրատանս մէջ այժմ կը կրէ Գ. Չ. 769 թիւը։ Վիեննայի օրինակն ալ (թ. 257) մերինէն առնուած է։

ՊԱԿԱՍԱՒՈՐ. — Ոչ քիչ մասանց ըզգալի թերին, արժանապէս մեզ աւաղել կու տայ զանոնք։ Որովհետեւ բանասէրն ու հոգեսէր, բանաստեղծն ու հայկաբան, ամենքն ալ առատ մնունդ ու ճարակ կը գտնեն գրութեանս մէջ։ Արդէն մեզմէ 338 տարի առաջ, կազմարար մը գուժած է, թէ «Ոչ կարացաք գտնել զպակասն սորա» (էջ տպ. 14)։ Որով՝ կորուստն անդարմանելի կը դառնայ։ Սակայն այդ պակասը թերթից անկման հետ՝ աւելի կնճոտ է դարձած հին կազմի մը շփոթութենէն։ Ըսածս յայտնի կը տեսնուի թիւ և Լ կցուրդներէն։ Առաջինը, իբր թերի, անվերնագիր՝ կը սկսէր ... իսկ ծոցը. 2-3 թուրթ յետոյ՝ երկրորդը (Լ) կ'աւարտէր՝ «և ոչխարս առ...»։ Արդ, զլուսնեւոր կարգը փոխելով՝ կը գտնենք, որ ոչ միայն բառերը յարմարապէս կը նոնաւոր ընթացք կ'առնու։ Ուստի այն երկու զլսոց կարգը շրջեցի։

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ. — Հայկազեան զանապէս էջ 135, «Արդ ուտէ. զմարմին»

ԱՅՏՄ. ԱՂՐԻՆ 1934

զրքի շնորհիւ, կարելի եղաւ երեք մաս գտնել և յարմար տեղերը դնել։ Առաջինն է «Վասն քնոյ և Արթնութեան»։ Երկրորդը՝ «Վասն հակողաց» (էջ տպ. 15-22)։ Երրորդն է Խ կցուրդն ամբողջ, որմէ օրինակիս պակաս մասը բովանդակեցի, (էջ 106-107)։ Հատուածներս կան մեր Գ ճառերնորին մէջ գրուած Երուսաղէմ (1637), էջ 478-81, և էջ 804-5. մատենադարանիս է, զ. 512 թուով։

Սակայն սկիզբէն դեռ 13-14 զլուսն կամ կցուրդ պակաս կը մնայ։ Նոյնպէս ԺԶ, ԻԷ, ԻԸ, ԻԹ, Լ, ԼԷ, Խ, ԽԳ-ԽԻ և ԽԹ կցուրդները՝ թերի են և բոլորովին անկարկատելի պիտի մնան, մինչեւ հայրենասէր ուսումնասիրի մը օրհնեալ ձեռքը՝ էջմիածնի, Երուսաղեմայ եւ ուրիշ ճոխ մատենադարաններու անդադոյն պրպտումներով, նոր լոյս մը կարենայ սրբիւն։ Ճառերնորաց մէջ հեղինակին անունը կրող ճառերու միջեւ կարծեմ դիւրաւ կարելի պիտի ըլլայ ցիր ու ցան հատակոտորներ գտնել։ Չոր կը յանձնարարեմ ընթերցողաց յատուկ ուշադրութեան։

ԼԵԶՈՒՆ. — Նորատիպ ճառերուս թարգմանութիւնն ու լեզուն, ասորի բնազրոյմն ունենալով հանդերձ, շատ ընտիր է և առանց դժուարութեան կարելի է ըսել Ոսկեզարու գործ։ Շատ հաւանական է որ Եղիշէն այդ գիրքը հայերէն կարդացած ըլլայ։ Հայկազեան բոգ. «Ժակոտուած» բառը, միայն Եղիշէն կը կոչէ. արդ նոյն բառը համագոր նախադասութեամբ կը գտնենք հոս (էջ 138)։ Հետեւաբար Եղիշէի Ը յեղանակին ծանօթ էին Կցորդը։

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ. — Զեռագիրս Հայկազեանի տպագրութենէն վերջ եկած է մեզի, ուստի հարկ է լուսաբանել նախ ինչ ինչ ՄՈՒԹ կէտեր. — տպ. էջ 46 ունի Հոշայ, որ է՝ Քուսի (Արաքսի)։ Էջ 67, 70 «Հարեփրայ», որ է՝ Սարեփթայ։ Էջ 100-101 «Դոյզն ինչ էր ուրախութիւն ձկանցն որ ի Փրկչին մեր»։ Իմա, Դոյզն ինչ էր ուրախութիւն ևոցս որ ի վերայ ձկանցն՝ քան զայն որ ի Փրկչին մեր։

Որդւոյ, զՀաց կենդանի ուտէ»։ Իմա՛, Որ ուտէ եւն.։ Էջ 137, «հուր որ ուտէր զգոհս նոցա»։ Իմա՛, հուր էր եւն.։ Էջ 111, «Իբրեւ չիքն որ նեղէր ի կռապաշտեւն»։ որ է՛ Եւ իբրեւ չգոյր ոք որ նեղէր։ Դարձեալ էջ 38, «Ո՞վ ասասցէ թէ զմարգարէս կերակրէր Աքաար թագաւոր, թէպէտ և նոքա կերակրիցին»։ Անշուշտ նորան մարգարէները չի նշանակեր։ Առաջուց ագռաւուց վրայ խօսած էր, ուստի հոս ալ կարծեմ զանոնք կ'ուզէ ակնարկել։ Տարբեր ձեւով կարելի է բացատրել այդ նախադասութիւնը։ Նմանապէս խրթին է էջ 135, «Զի որպէս հանգուցեալն ընդ աջմէ՛ հանգիցուք, և խորհուրդքս մեր, զի յոյժ սիրեաց զմարդկութիւն նորա», իմա՛ հանգիցէ (կամ — զիցեն) և խորհուրդքս մեր, զի յոյժ սիրեաց կամ — բեցին) զմարդկութիւն նորա։ Մեկնութիւնս նախորդներէն կը հետեւի։

Ոչ նուազ մեկնութեան կարօտ է այս. էջ 60, «Թէ հրեշտակք գոհանան՝ որ ոչ աշխատեն զարարածս որ պաշտեն, արաւածք զիմրդ լռեսցեն յօրհնութենէ»։ Թերեւս ըսել կ'ուզէ. Եթէ հրեշտակք որ պաշտեն զարարածս զորս ոչ աշխատեն՝ (= աշխատ առնեն) գոհանան զԱստուծոյ, արարածք (հոգեղեք, եկեղեցիք) զիմրդ լռեսցեն յօրհնութենէ։ Գիտենք թէ հրեշտակք մարդոց կը ծառայեն, և երկրորդ, այս գրքին մէջ Ուղղական ու Հայցական հոլովները փոխանակաւ գործածելը սովորական է, ինչպէս քերական մասին մէջ յետոյ պիտի տեսնենք։ Որով լուսաբանութիւնս յուսամ տրամաբանական ըլլայ։ Էջ 21 «Սկեսցուք ըստ կարի մեւրում, ապա թէ ոչ՝ քան զկար մեր»։ Իմա՛, եթէ հոս մեր կրցածին չափ չհրսկենք, հանդերձելոյն մէջ մեր կրցածէն աւելի պիտի տուփենք։

Բաւական դժուարին է նաեւ էջ 86, «Նայեաց և իսահակ որչափ վշտացաւ ի ժամու զի օրհնեաց նա զորդի իւր. և իբրեւ Յակոբու էին օրհնութիւնքն, վշտիւ արգել զնոսա և Սառայ։ Այսպէս է մեր ձեռագիր օրինակը, եւ կը համարիմ հաւատարիմ

ըլլայ։ Վերջին մասը, վշտիւ եւն., շատ մութ է։ Ի՞նչ կապ ունի Սառայ Յակովբայ օրհնութեան հետ։ Արդեօք Յակովբով կ'իմանայ իսրայելի ցեղը, և «արգել զնոսա» յովը՝ իսմայելի ցեղը զոր իրօք Սառա բարկութեամբ արգելէ՞ վտարել տալով։ Կամ ընդարձակ իմաստով բոլոր իսրայելացւոց թշնամիները, որոնց մէջ նաեւ Եսաւի ապագայ սերունդները։ Իսկ այն եւն ի՞նչ է։ Իբրեւ բայ՝ հոս բոլորովին անիմաստ է։ Թերեւս բնագրին մէջ «Եւ» եղած ըլլայ, ուր գրիչը 2 մոռնալով՝ Եւ միայն մնացած է։ Եւ յաջորդ գրիչը է կարգացած ու շինած է։ Եւր Սառայի և իսմայելի կամ Ագարայ պատմութեան հետ աւելի յարմար է, և տուած նշանակութիւնս կ'արդարացնէ։ Այսու հանդերձ իմաստը դեռ շատ անորոշ կը մնայ։ Էջ 45, «Զի գերծաւ նա ի մահուանէ՛ որսացաւ զմանուկն ընդ նորա»։ Իմա՛, մահն որսացաւ զ...։

Այս նախադասութիւնն ալ, էջ 78, «Եւ ծնունդ Սառայի, ոչ ինչ ետ՝ այլ աղքատսիրութիւնն», այսպէս պարզելի և հասկնալի է. Ո՛չ ինչ ետ ծնունդ Սառայի՝ այլ (= բայց երբ) աղքատսիրութիւնն։ Ասոնք են գլխաւոր մութ կէտերը։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ արժանի են նաեւ աւսոնք. էջ 40-41, Եղիսէ՛ այրի կնոջ իւղը բազմացնելու համար նախ ամանները չրոյ՛ լեցնել կու տայ, ինչ որ Աստուաշունչին մէջ չկայ։ Նոյնպէս, էջ 49 «գրախ» բառը կը գործածէ դրամագլուխի իմաստով. «Ո՛ նիւթ որ ժամանակեան է եւ շահ իւր յաւիտենից։ Աստ մնայ գրախն, և վարձ նորա յղարկի ընդ մեզ»։ Դարձեալ, էջ 41 եւն. ունի մեշտ եղ, աշխարհաբարի ձեւով։ Էջ 26 «Ինչ որ անօգուտ է», զուտ աշխարհաբարի ոճ է։ Ստոյգ բառը էջ 42 և այլուր արդար, սուրբ իմաստով կը գործածէ։ Հետաքրքրական է նաեւ այս, էջ 106 «Որ ոք ծարաւէր, երթայր ըմպէր ի ծովն և գայր բազմէր»։ Ծովու ջուրը չի խմուիր. բայց հոս Տիբերեայ ծովակին վրայ է խօսքը, զոր Դ. Բ., 23, յիշ կ'անուանէ, որու ջուրն ալ

ինչպէս գիտենք անոյշ է, ուստի և ըմպելի։

ԱՆՍՈՎՈՐ ձեւեր են, էջ 103, Քաղցրեալ որ է ըսել՝ քաղցեալ, զոր չփոխեցի։ Նոյնը կրկնուած կը տեսնենք էջ 62ի մէջ «լցուցէ զքաղցրութիւն արտաքնոց»։ Երկդիմութեան տեղի չտալու համար՝ ուղղեցի։ Էջ 61, «Մի՛ քրիստեացեալ զինչս կարօտելոց»։ հոս որոշ կերպով զրկել, պակսեցնել, կտրել ըսել է։ Նոյնպէս էջ 86, «Զի եթէ սրբեալ էր յայպան»։ Այս, սովորաբար չի հոլովուիր. հոս նախգրիւ վերջահոլով տրական է, և կը նշանակէ «յայպանումն»։ Էջ 90, կերին. Ս. Գրքին մէջ և ամէն տեղ՝ միշտ կերան կը գտնենք։ Էջ 93, «Ետ գետս տասն և երկուս»։ Այս ձեւը մեր ընտիր մատենագրաց քով գործածական է. միշտ կը տեսնենք մետասան, երկոտասան, եւրեքտասան եւն. կամ այսպէս աժ, բժ, զժ, թժ եւն.։ Այս կերպն աւելի տրամաբանական է եւ բնական. որովհետեւ կ'ըսենք մե-տասան, երկո-տասան եւն., որով աւելի բնական է զնել նախ մի-ս, և յետոյ՝ տասն = ժ եւն.։ Այս պարզ կանոնին դէմ մեծ հայկաբան մը տարբեր կերպով արտայայտուած է իւր ժամանակին, որուն հմտութիւնը յարգելով հանդերձ՝ համաձայն չեմ, քանի որ հնութեամբ ու թուով ոչ քիչ ձեռագիրք պաշտպանածս կը հաստատեն։

ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ են. էջ 26, Տաղտկան = տաղտկացող։ 27, Սկոտուեմ = աստանդեմ։ 44, Միակիւն = միածին, միամօր։ 51, Քանգաւ = գանգատիմ, քանքար։ 117, Պատուաւ = պատիւ առնող, ընդունող։ 122, Ժամկեկի = առժամանակեայ, ո՛չ մշտնջենաւոր։ 130, Թերաշուն = մաս մը, ոչ ամբողջութեամբ։ 135, Ի յոշանալաց = ծոյլ կերպով, ծուլութեամբ։ 137, Խոհակերտմ = խոհանոցի մէջ եփուել։ 120, Ատուայտուրիւն = անչարչարելի, որ չի կրեր։ 92, Կոխմ = կռուիմ, փակչիւ, կպչիւ (փռելոյն) ոտքի, զգեստի եւն.։ 96, Յոդոյդեմ = յաղթել, զօրանալ մէկու մը վրայ։ Ասոնք ամենքն ալ Հայկազեանի մէջ կը

պակսին։ Նոյնպէս, 18, Հսկայուն = արթուն, հսկող։ Հայկազեան բոգ. կը մեկնէ նախադուք, հսկայք. բայց ոչ։ Հոն խօսքը քնոյ և արթնութեան վրայ է, և նախադուք իմաստ մը չի տար։ 57, Փոխորդ, կայ Հայկ. ի մէջ բայց տարբեր իմաստով, հոս ըսել է պարտապան։ 64, Փոխալանամ եւս կայ, սակայն յետին դարու հեղինակներէն։ 66, ունի յարաց բառ մը, որ հաւանաբար խանգարուած է, քանի որ այն էջին բոլոր բառերը կտրտուած են։ 99, կայ քափեմ՝ սթափելու իմաստով, զոր Գ. Ճառնտիրն արդէն սրափեցիւ կը գրէ։ Սակայն չփոխեցի։ Էջ 99, մեր օրինակն ունի զաշխարհ, եւ լուսանցքին վրայ մատիտով նշանակած է զօրապին։ Նոյն գլուխը Գ. Ճառնտիր մէջ զօրապանի կը դնէ, և ըստ այնմ սրբագրեցի։ Այսպէս ուրիշ քանի մը բառ եւս թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար՝ հարկ եղաւ։

ՈՒՂԱԵԼ. Նախ, էջ 16, «Յայել հաւաքի վերայ նորա»։ ուղղ. յարեաւ։ Հայերէն սովորական ոճ է։ Էջ 31, «մինչեւ խորհեալ էր (եղիա)»։ ուղղեցի՝ մինչեւ։ Էջ 53, «Ծագեաց ի զաւակէ (Աբրահամու) երրորդ Աստուածութենէն»։ ուղղեցի՝ երկրորդ։ Որովհետեւ Աբրահամու զաւակ՝ Քրիստոս, Ս. Երրորդութեան երկրորդ անձը եղաւ։ Իսկ երրորդ անձին, Ս. Հոգւոյն՝ ծնեալ ըսելն անգամ մոլորութիւն է. անոր համար սրբագրեցի։ Դարձեալ էջ 115, «Զլացան ոմանք յուսմանց ըզմարդկութիւն (Քրիստոսի)»։ ուղղ. յաւուսմանց, որ է՝ տգէտներէն ոմանք։ Նոյն բառը գործածել է նաեւ էջ 102 և հոս (115) քիչ մ'առաջ։ Այս եւս անհրաժեշտ փոփոխութիւն է։ Էջ 87, «որ ըմպէ զնա»։ միայն ր գրուած է. ուղղեցի ըստ իմաստին։ Էջ 110, հանգեաւ ժողովուրդն յաղեաւոյ = յաղեօտոյ. ուղղ. յաղիւսոյ։ Միւսը շատ անսովոր ձեւ է. և խորթ։ Էջ 111, «ի ժամու աշխատութեամբ առաջի որթուցն կորանային»։ ուղղ. աշխատութեան։ Մեր օրինակը 110 էջով «նեխեցաւ առանայն յամանս»։ ուղղ. «մանա-

նայն»։ Նմանապէս հոն, էջ 111, « եւ իբրեւ զլացողը եղեն՝ որ փոխեաց զխոստումն իւր որ առ ծառայս իւր »։ ուղղ. « ոչ փոխեաց »։

Նոյնպէս այդ բոլոր ձեւերը, Աքայար, երկոյտասան, որդոյ, աշրէն, ժառանկեմ, մանգամ, պահանջադարձն եւն., ամբողջն ալ փոխած եմ միշտ կանոնաւոր կերպի, Աստուածաշունչի և ուրիշ ընտիր մատենագրաց ոճով. պահանջողքն, մանկամբ, ժառանգեմ, որդոյ եւն.։

Քերական խոտորումներն ալ բազմաթիւ են։ Յաճախ ունի Հայցական հոլովն Ուղղականի տեղ. օրինակի համար. էջ 41 ունի « զամանն... շրջեցաւ »։ էջ 17, « Առաւ ի նմանէ գեղարդն... և զկեանսն »։ էջ 67, « Խնդրեաց զնա ջուր »։ Հոն, « Խնդրեաց զնա հաց »։ էջ 70, « Ասաց զնա խնդալով »։ էջ 58, « զաղքատ յափշտակեալքն առին զստացուածս »։ իմա՛ աղքատ յփշտակ կիտաղրութիւնը փոխելով՝ իմաստն աւելի որոշ կ'ըլլայ, և զարտոգութիւնը նուազ զգալի կը մնայ։ Այսպէս. « Չարմանք էր տեսանել ի տան Չակքէի, զյափշտակեալն զայնս և զաղքատ յափշտակեալքն. առին զստացուածս իւրեանց, և աղքատքն ըզդարմանս իւրեանց »։ Դարձեալ, էջ 73, « Քաղցնուին աչք նոցա զշուքն »։ Եւ 79, « յանիծանելն զՆոյի զՔանան »։ էջ 19, « կայ և մնայ վարձն »։

Ուղղական հոլով՝ փոխանակ Հայցականի. էջ 58, « Չարմանք էր տեսանել ի տան Չակքէի »։ էջ 17, « Մարգարէացան նմա յաղթութիւնք, և պատահեաց նոցա պարտութիւնք »։ իմա՛ յաղթութիւն... պարտութիւն։ էջ 18, « Առաւ ի նմանէ... տէգն իւր, և զկեանսն որ... շնորհաւ ետ նմա Դաւիթ »։ իմա՛ զոր... էջ 49,

« Զի բարեկացին տրովք իւրովք քաւէր նա »։ իմա՛ զբարեկացին տրովք իւրովք եւն.։

Եզակին՝ յոգնականի տեղ. էջ 17, « Արթունք... ի ձայն փողոյն ընդոստեաւ և զարթեաւ »։ էջ 77, « գեղն զոր ստացաւ երեսը նորա »։ իմա՛ ստացան։ Նոյնպէս, էջ 56, « աւամբ է գեղեցկութիւնք »։ էջ 79, « Քանի՛ տգեղ է զի հարկանիցի հոտ գինւոյն ի բերանոց նորա »։ իմա՛ նոցա։ էջ 39, « իբրեւ ոչ մնացին նորա ժառանգութիւն »։ իմա՛ մնաց, կամ ժառանգութիւնք։

Դարձեալ կը գրէ էջ 92, « լիցի վարձն ըստ այնորիկ »։ իմա՛ այնմիկ։ էջ 92, « Միխիթարեսի իման նորա »։ սովորաբար՝ նմա։ էջ 130, « աջն գրգիւ իջանէ »։ իմա՛ յաջն։ էջ 134, « Յայսմ աշխարհի և արքայութեան »։ իմա՛ յարքայութեան։ էջ 23, « ռուսիսութիւն՝ որ զայ գեղջ »։ իմա՛ յոր = որով...։ Նոյնպէս սովորական չէ, էջ 36, « յաւել եմուտ » փոխանակ՝ յաւել մտանել։ էջ 92, « չեւ ջընջեաց » սովորաբար՝ չեւ ջնջեալ։

Այսչափ մանրամասնութենէ վերջ, հարկ է սակայն յաւելուլ, որ այդ բոլոր զարտոգութիւնները, ոչ եթէ հայերենի օրէնք մը կը ներկայացնեն, այլ շատ անգամ գրչի անհմտութենէն յառաջ եկած։ Հայցական հոլովի զեղծումը, կարծեմ ասորական բնագրին եւ բուն թարգմանչին վերագրելի է քան օրինակողին։ Արդէն Գ Ճառքնորին մէջ գտնուած գլուխը բաւական տարբերութիւններ ունի որոնք աւելի տրամաբանական եւս են։ Այսու աւելի կ'ըմբռնենք, թէ բնագրին ու հայ ձեռագրաց կորուստը, մատենագրութեան ու հայրախօսութեան որքան ծանր է։

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԵՓՐԵՍԻ « ԿՑՈՒՐԴ »-Բ - ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԿՑՈՒՐԴ ԺԸ.

Օրհնեալ Տէր եւ անդրանիկն,
որ կերակրէ զամենայն ակնարկելով
կամաց իւրոց

Օրհնեալ Տէր հոգաբարձու քաղցիւոց որ ընդ չորս կողմանս, զի ուստի ոչ ակն ունի՝ անտի պատաստի նմա կերակուր։ Ո՛յր միտք կարծեցին երբեք եթէ ագուաւք կերակրեն զմարդ. և այսր որ ամենայնի դժուարին է՝ դիւրաւ գործեաց առ Նղիա։ Իբրեւ ասաց ջնա Տէր իւր՝ Թէ Թագիր ի ձորն Քեւրիաթու, խորհեցաւ արդեօք՝ Թէ ո՞ր երկեց կերակուր յանապատն աշաւ գին։ Թէրեւս կարծէր եթէ մանանայ բերեցէ նմա իբրեւ ժողովրդ. նա առանց կերակրոյ ի գլուխ լինին։ Մինչ գեռ խորհէր վանայս սորիկ, կամ մինչչեւ խորհեալ էր, ասէր ջնա, Թէ ագուաւոց հրաման յեցի կերակրել զքեզ։ Իբրեւ ասացաւ այս Նղիայի, լուսն ագուաւք զպատգամս նորա։ Ի ծննդեն և ի սիրելոյ օտարացան՝ զի կերակրեցեն զմարդարէն։ Ագուաւք փախչողք ի մարդկանէ՝ համբուրեցան ընդ Նղիայի, զի ոչ միայն չաց բերցեն նմա՝ այլ զի լիցին նմա բանից ընկեր։ Եւ զի անարգեաց զէն մարդարէն՝ և ել նա ի ձորն աշագին, ագուաւք օտարացան յանապատն, զի ցանկացան շինութեան մարդարէն։ Անդ արարին բնակութիւն և արօտս։ անդէն տածէին և ոչ փախչէին յերեսաց նորա, զի եղիցին նմա ի զբօսանս։ Ի ժամու ճաշոյ ուտելոյ՝ երթային նոքա ստիպաւ, զի մին բերեցէ հաց ի բերան, և միւսն միս ի շրթունս իւր։ Ի հասարակ աւուր՝ առ երեկոյի, զի հանգչի ամենայն թեւ ի վաստակոյ, նոքա աշխատէին հանդերձել ճաշ և ընթրիս մարդարէն։ Եթէ վաստակէին և եթէ ոչ։ Ի ժամու զի ժողովի թեւ, ի հասարակ աւուր՝ բերէին ճաշ, և երեկոյի՝ զընթրիս նորա։ Թերեւս ոչ ինչ ճաշակէին, զի ուսան պահս նորոգապէս։ Զի ի կերակրոյ նորա կարճեալ էին՝ յամենայն կերակրոց գտան օտարապէալ։ Մին ունէր հաց ի բերան, և

միւսն միս յատամունս իւր. և ոչ զինչ կամ էր նոցին՝ գիտէին։ Իբրեւ զնէին առ սեղան նորա զհացն և զմիսն, կային առ նմա մինչեւ ուտէր նա՝ զի կերիցեն ի նշխարաց նորա։ Ի հացէ նորա ուտէին որչափ եղեւ ի ձորն Քորիաթու։ Եւ նա՛ որ կերակրեաց ի Հարթաք զայրին, և զագուաւսն՝ ի ձորն Քորիաթու։ Հոգաբարձուք մարդարէն՝ կարօտէին մարդարէն, զի ի նորա պատճառս կերակրեցան։ Քաղցեալքն այն կերակրեցին զնա, և քաղցեալն դարձաւ զքաղցեալսն կերակրեաց։ Երկեաւ և փախեաւ ի մահուանէ, և կեցոյց զորդի այրոյն։

Ի՞նչ օրհնեալ անդրանիկն որ զթըռչունս ած զկնի կամաց իւրոց, զի կերակրեցեն զՆղիա, և կերակրեսցին ի նմանէ։

ԿՑՈՒՐԴ ԺԹ.

Օրհնեալ Միաժիճն որ ի պարգեւէ նորա
կերակրիճ ամենայն արարածք

Աստուած որ կերակրեաց զծառայս իւր ագուաւք որ յափշտակէն զայլոց, օրինակ էր մեծատանց՝ զի նմանեցին Թուշոց։ Զի կեցին ի ձեռս Նղիայի ագուաւք՝ այն որ կերակրեցին զնա. ի նոցայոյն տայր նոցա։ Զի կէին ի նշխարէ ի նորա, որք վաստակեցին կերակրեցին ըզմարդարէն։ Ոչ ստացաւ զհատուցն յունցա, ի ձորն յոր հանգուցին զնա՝ յաճախեաց ի նմին զհանգիստ նոցա։ Կեանք խոտացեալք եթէ գոյին Թուշոց՝ անդ հատուցանէր նոցա. արդ զի այս աշխարհ՝ եւեթ է նոցա՝ յայսմ աշխարհի հատոյց նոցա։ Եթէ ագուաւք որ անվարձ էին, առին զհատուցումն ի մարդարէն, զմարդիկ՝ որոց խոտացեալ է զհատուցումն, զի արդ զրկեցէ բարբարսն։ Հաճեալ էր ընդ ձորն Նղիա, զի առանց հոգոց էր ի նմա։ Սակաւ էր տիւ աղօթից նորա, և գիշերն ողջոյն խնդրուածոց։ Աքաբա ի նմանէ հեռի էր, և Յեզաբել կին նորա՝ ի բացեալ էր։ Ի հանգանակաց սուտ մարդարէն խնայեաց զնա անապատն. իսպաղ աղօթքն էին նմա անդ, և ագուաւքն ի զբօսանս։ Հանգիստ

կատարեալ էր նմա, և զի մի աստանդեացին միտքն նորա՝ զագուաւսն ի զբօսանս առաքեաց նմա։ Առնոյր ի բերանոյ նոցա զհացն և զմիսն զոր բերէին, և զնէր ընդ ատամամբք նոցա հաց և միս զոր նշխարէր։ Որպէս համբուրեցան ընդ Աքամայ և Նոյի գաղանք և Թուշոց, համբուրեալ էին ընդ Նղիայի ագուաւք պաշտօնեայք նորա։ Եւ ագուաւ ի տապանէն՝ և ոչ յաւել մտանել անդրէն, բայց սոքա հացիւ և մսով գային առ նա։ Գիտեմ զի եթող զՆոյ մինչ գաղանք և Թուշոց առ նմա էին, նոքա յարեցան առ մարդարէն իբրու միայնացաւ յամենայնէ։ Նոյ որ կերակրէրն զնոսա հանապաղ՝ փախչել կամէին ի նմանէ. և զՆղիա նոքա կերակրէին՝ և ոչ Թողոյն և փախչէին ի նմանէ։ Ատեցին զէն որ ի տապանին, և սիրեցին զաւուր ջրհեղեղին. և նոքա ատեցին զէն՝ և սիրեցին զաւուր ի բան ընկերութեան մարդարէն։ Ագուաւ որ ոչ պահեաց զմիաբանութիւն ընդ ամուսնոյ իւրում ի տապանին, այլ եթող զնա ընդվայր՝ և մոռացաւ, և ոչ յաւել եմուտ առ նա, կայր մնայր առ մարդարէն հանդարտութեամբ և ոչ եւս մեկնէր ի նմանէ։ Ագուաւ որկորեայ և անողորմ՝ եղեւ կցորդ մարդարէն, կերակրել և դարմանել զնա։ Զորն Քարիաթու արտմեցոյց զՆղիա ջուրբէն որ ցամաքեցան. և զագուաւսն եւս արտմեցոյց՝ զի միայնացան ի բան ընկերութեան նորա։ Իբրու գնաց անտի Նղիա, ագուաւքն բարբառով խնդրէին զնա. հայցէին զկերակուր նորա, և զընդելութիւն և զհամբոյր նորա։ Թերեւս չոգան ըստ սովորութեան հասարակ աւուր և երեկոյեայ՝ բերել, և զի ոչ գլուխն ըստ սովորութեան, դարձան անդրէն արտմութեամբ։ Կամ արդեօք՝ և չոգան իսկ ոչ. զի անդրէն իբրու գնաց Նղիա՝ օտարացան ի հոգաբարձութեանն յորում էին նոքա առ Նղիայի։ Մերկացան զսէր մարդարէն՝ զի հոգացեն զանձանց իւրեանց, որք ընդ իւրեանց և ընդ նորա հոգային։ Գիշերի գնաց ի ժողովրդենէն, զի գուցէ տեսանիցեն և սպանանիցեն. գիշերի գնաց ի ծոր-

ԿՅՈՒՐԴ ԺԷ.

Օրինեալ է որ ի հինգ նկանակին
յագեցոյց հազարս բազումս

Որ քննեալ զճնոնդ Որդւոյ, պատմեալ զպարգեւէ նորա, թէ զհարգ ի հինգ նկանակէ յագեցան հազարք բազումք: Օրհնեալ որ ի հինգ նկանակէ յագեցոյց հազարս բազումս: Ի հինգ նկանակէն յագեցան, եթէ նկանակէն նկանակս ծնան: Եւ զհարգ ծնան նկանակէն այն՝ առանց յղութեան և ամուսնութեան: Օրհնեալ ինչ ձեռնացն՝ որ ի նոսա յղացան նկանակէն զմիմեանս: Հինգ նկանակէն այն ծնան բիւրս և հազարս նկանակաց. զորս մանուկն բարձեալ ունէր, լցաւ ի նմանէ բնաւ անապատն: Եւ որք ի դասառակի ծրարեալ էին՝ երկոտասան սակառիւնը՝ խորեցին:

Ասացէ քննողն, զհարգ ծնան նկանակէն զմիմեանս: Ո՛ր ետ աճումն նկանակացն՝ որ ամուսն էին բնութեամբ իւրեանց: Եւ զի նկանակէն զմիմեանս ծնան առանց ամուսնանալոյ և սրբապէս, ո՛ր բաժանեցին ի ծնողենէ սուրբ անդրանկանն Մարիամու: Առ Տէրն մեր զհինգ նկանակէն, և անդրէն իբրեւ հայեցաւ յերկինս՝ եռացին նկանակէն ի ձեռս նորա. և զարմանք կալան զաշակերտան նորա: Զի հինգ էին՝ ամենայն ոք գիտէր, և եթէ զհարգ բազմացան՝ զայն ոչ ոք գիտէր: Առաքեալքն կրէին ի ձեռաց նորա. ոչ եթէ երկոտասանքն միայն կրէին զհացն ի ձեռաց նորա, այլ և եւթանասուն և երկուքն կրէին հաց հազարաց մարդկան: Զի եթէ և ամենայն ժողովրդը՝ դեանն կրեալ էր հաց ի ձեռաց նորա, սարտէին ի բազմութենէն զոր կոտորէր արարչութիւնն նորա: Եւ իբրեւ մատեալ ճամուռն, կարծեաց թէ իւր եւեթ բաւական գուցէ: Անդ լի բազմութիւն իւրովք առնոյր՝ և ի ձեռաց նորա ոչ պակասէր: Առաջի բազմականացն բազմանայր, և ի վերայ ձեռաց նորա աճէին, և ի բազկէ Որդւոյ օծելոյ ո՛ր է որ ասացէ՝ թէ քանի աճէր:

Հազարք հիւանդաց և ախտաժէտք էին յամենայն կողմանց: Յետ բժշկելոյ զախտս նոցա՝ յագեցոյց զբաղցութիւնս նոցա: Առաքելութիւն առանց թուոյ, ի հիւանդս առանց համարոյ՝ արար նա ի ժողովուրդն յայն: Եւ յետ քննելոյ աւուրս երիս՝ ապա արար սքանչելիս, որում վըկայեաց ժողովուրդն ամենայն: Յամենայն ումէք փառաւորեցաւ, զի

ամենայն ոք լցեալ յագեցաւ: Անոյշ էր հաց անապատին՝ իբրեւ զմանանայն յանապատին: Մանանայն՝ այգուց ապականէր, և նա որչափ ընդերկարէր՝ անոյշանայր: Սակաւ էր հացն որ նշխարեցին, զի երկոտասան սակառիւն նշխարեցին: Յոյժ էր հացն զոր կերան, և առաւել էա զոր նըպարակն բարձին: Ոչ ունէին որովայնք նոցա՝ որչափ ունէին շաւակք նոցա: Յորովայնս չափով՝ բարձին, և առանց չափոյ՝ ի շաւակս իւրեանց: Յագեցան, նպարակեցին և նշխարեցին: Եւ զի ոչ ոք էր որ առնոյր՝ ժողովեաց յանապատին, զի մի կուրիցէ նշխար օրհնեալ հացին:

Քի Օրհնեացէ Տէր զյարկս ձեր յողովից երկրպագուաց իւրոց: Զի զսուրբն ուրախ արարէք՝ ուրախ լիլիք ընդ հրեշտակս նորա:

ԿՅՈՒՐԴ ԼԸ.

Օրինեալ է որ կերակրէ զամենայն շունչ
իւր զհազարս սակապատին

Ժողովեցան յամենայն աղագ յանապատն առ Փրկիչն մեր: Ինչ ի նոսա ախտաժէտք, և հատածք, և կոյրք, և խուլք, և բորոտք: Յաւուրն առաջնում ակն ունէին, թէ ի նմա բժշկէ զցաւս նոցա: Անց պարզեցաւ օրն առաջին՝ և կայր ժողովուրդն յարատս իւր: Յաւուրն երկրորդի ակն ունէին՝ թէ ի նմա բժշկէ և արձակէ զնոսա: Կատարեցաւ օրն երկրորդ՝ և ոչ արձակեաց, զի չէին բժշկեալք: Ժուժեցին կոյրքն և բորոտքն, և որ ունէին զդեւան, և կային միացին: Եւ իբրեւ փակեալ էր ընդդէմ ամենեղունց՝ ոչ ոք փոխեցաւ առ ի նմանէ: Զի թէ բժշկեալ էր զսակաւս՝ արգելութիւն սակաւքն զբազմանն: Եւ թնիցս յաւուր մերձեցան առ նա ցաւածքն՝ և ոչ բժշկեաց զնոսա: Յաւուրն առաջնում և երկրորդի սերմանեաց ի նոսա վարդապետութիւնս. զի իբրեւ բժշկեաց զմիտս նոցա՝ ողջացուցէ էր, զի յառաջագոյն տացէ զմեծ բժշկութիւնն, զի մեծ է հոգի քան զմարմին: Ի բժշկութեան ոգոյ վատաակոց, պաշար որ եկն ընդ մարդկանն՝ սպառեցաւ յաւուրն երկուս: Կրկնեցաւ վիշտ ի սարաւել հացին, և կային տակաւին արատք նոցա: Երկուքն մահու կալաւ զնոսա. և թէ միացին՝ ոչ բժշկին, և դառնալ յօթեւանս իւրեանց՝ չգոյր զօրութիւն յոսս նոցա: Տեւեցին յօրն երրորդ, յայս ապաստան թէ

բժշկին: Անցին ժամք մետասան, և զոր ի նոցանէ ոչ բժշկեաց: Ունէին կանայք զսիրելիս իւրեանց, և զանգամալոյծս հանդերձ կաղիւք: Մի կին տանէր զեղբայր իւր դօս, և միւսն ձգէր զհայր իւր կոյր: Արեւ գալին ի մտանել մերձեալ էր, և կային ամենեքեան յաշտիճան մահու: Կրկնեցաւ վիշտ հիւանդաց նոցա, և յողովեաց սով զառողջս նոցա: Յամփոփել արեգական զճառագայթս իւր՝ վաճ կոչէին անձանց իւրեանց: Զի հիւանդքն ի ցաւս կաշկանդեալ էին, և առողջքն քաղցիւ կապեալ էին: Ի ժողովել արեւ գալան զծայրս իւր՝ ծագեցին նոցա ողորմութիւնք: Զի ետ զբժշկութիւն զոր խնդրեցին, հանդերձ յագմամբն՝ զոր ոչ խնդրեցին: Յետ առնել զհանդէս նոցա զճշմարտեայն և զկեղծաւորաց, սփռեցաւ ըզգուծ իւր զամենայնիւ: Զի զրկեցողքն և հատուցանողքն՝ յաշտաւորացն ուսանէր որ ինչ յայտ էր խորհրդոց նորա: Վկայս կամեցաւ առնել զնոսա հացին որ պակասեաց ի ժողովութենէն: Տէր որ գիտէր, թէ զոր պանչելիս հանդերձեալ էր կատարել, անդ ակնարկեալ նորա՝ յաճախեաց զհացն: Ոչ հրամայեաց միալ առաջնոյն, այլ ամ զինի և զայլն:

Եւ յայն մեր էհարց զառաքեալն՝ թէ քանի նկանակս ունիք առ ձեզ. զի յայնեաց թէ պակասեաց հաց յաղբատաց և ի մեծատանց: Ըզլիութիւնն ետ նախ արդեօք, եթէ զառողջութիւնն յառաջ քան ըզլիութիւնն: Զբժշկութիւնն ետ յառաջագոյն, եթէ ուրախ արար նախ զհիւանդս ի յագմամբն: Բազմեցան յանկարծակի ի վերայ խոտոյ, քահանայք սուրբք՝ ընդ բորոտան, որք ի նմին ժամու առին զսրբութիւն: Բացեալ էին աչք կուրաց՝ և հայէին ի ծաղիկս և ի խոտս: Ողջք ընդ կոյրս պղուցեալ էին, և նոքա ընդ գեղ արարածոցս: Կատէր անդրաշինկ առ մօր իւրում անգամալոյծ, իբրեւ ճիւղեալ էր ընդ զօրովայնն՝ և ցուցանել զընթացս ոտից իւրոց զոր ստացաւ: Յարեան և մեկնեցան ի Տեառնէ ժողովք ժողովք ի քաղաքս իւրեանց. և որք պէսպէս ցաւօք եկին առ նա՝ մեկնեցան ի նմանէ առողջութեամբ: Մեծ զարմանք եղին անդ, զի մի յագուծմ ետ ամենեցուն: Եւ պաշար ամենայնի՝ և առողջութիւն ամենեցունց: Եթող զոր զառաջնորդ իւր, և անգամալոյծ՝ զայն որ կրէր զնա: Կաղք՝ ընդեցին

զցուս իւրեանց յառողջութեան՝ զոր ստացան ոտք նոցա:

Օրհնութիւն այնմ՝ որ յագեցոյց և բժշկեաց զժողովն յանապատի, զի ըստ նմին օրինակի բժշկէ և կերակրէ զամենայն մարդիկ որ ընդ տիեզերս:

ԿՅՈՒՐԴ ԼԹ.

Օրինեալ որ կերակրէ ողորմութեամբ
իւրով զայնոսն՝ զոր հաստատեաց
զրոշքեամբ

Յաւուր յորում կենդանացաւ Տէր մեր Փրկիստոս, և լուծաւ գողութիւն աշակերտացն, ասէ ճամուռն յառաքեալն, եթէ՝ Երթայց որսացից ձուկն: Յարեան ընկերքն՝ գնացին ընդ նմա, իբրեւ յորս և ի դօս աման, զի թափեցին ի արամութենէ և բերցին զօրագաւի աւուրն: Զգիւշերն ամենայն աշխատեցան և յուսկանն ոչ եմուտ ձուկն: Զի արամեցոյց զնոսա ծովն՝ Տէր ծովուն ուրախ արար զնոսա: Ի ժամու իբրեւ խափանեցաւ որսն՝ պատահեաց նոցա որս յոյժ: Իբրեւ Լքան ձեռք նոցա՝ գտին նոքա որս, և զՈրդի: Եւ թէ մինչ ընդ նոսայն էր Փրկիչն մեր, և բժշկէր զամենայն ցաւս, կարօտեալք էին ի հաց, և հասկ ի քաղցի փրկեցին և կերան, այսօր զհարգ ոչ՝ որք միայն մնացին ի նմանէ և ի զօրութեանց նորա: Զի մինչ ընդ նոսայն էր՝ քաղցնուին, քանի՜ էա քաղցնուն առանց նորա: Զի առանց սուրբ և առանց հացի էին նոքա յայնմ՝ որսոյ և առանց հացի էին նոքա յայնմ՝ կարօտեցոյն յերկրոցն: Զառաւել քան զերկոսին. զի զՈրդին Տեառն ամենայնի գտին անդ: Նմանեցոյց զանձն գոյն ումէք, զի խնդրեցէ զհաց ի քաղցեցոյն. ուտել ինչ՝ ասէ կերակրիչն ամենայնի: Եւ զի յայնոսնէ ոչ ծանեան զնա, և ետես զնոսա զի տրամեալ էին, և ասէ, թէ՝ Յաւմէ նաւիդ ընկեցէք՝ և աշա գտանէք: Ընկեցին զուռկանն, և գտին որս յոյժ: Ընդ որսոյն՝ խորհել սկսան, թէ ով է այն՝ որ իբրեւ ի ցամաքի է, ետես ձկունս ի մէջ ծովուն ժողովեալ: Զի ժողովէին ընդ աջմէ նաւին: Եթէ ետես զնոսա՝ զարմացումն. և եթէ նա ժողովեաց զնոսա, ով է նա որում լուան ձկունքն: Կարծել թէ Որդին իցէ, ոչ նման էր բարբառով և ոչ տեսլեամբ: Եւ եթէ չէ նա՝ ով իցէ, զի ընդ բանի նորա եղին արդիւնքն: Ծանեալ զնա Յովհաննէս և ասէ ճամուռն թէ Տէր է այն:

Զգեցին զգործին լցեալ, և այսր և անդր հայէին յորս ծովուն: Հայեցան յՈրդի ի ցամաքն, և գոյզն ինչ նոցա, թէ ուտալ է հացս այս և ձուկնս: Զի յանապատին՝ աճելով աճեաց, և աստ՝ հաստատելով հաստատեցաւ: Զի յանապատի անդ՝ յընչէ եղեն, և աստ յոչընչէ հաստատեցան: Զի յաճախեցուցանել տեսնին զնա, ոչ տեսնին իբրեւ հաստէն: Ի ձկանէդ որ որսացայք՝ խոտեցէք, ասաց Տէր ցաշակերտան իւր: Ոչ նոքա որսացան զձուկնն, այլ դու հրամայեցիր որսալ զնոսա: Նոցա էր թերեւս՝ եթէ ըմբռնեալ էր յայնմ՝ գիւշերի յորում ոչ ինչ գտին. և զի յետ բանի քո ըմբռնեցին, յարութիւն քո հաւատարմեաց նոքա: Ընդ ընդ միոյ ձկան ոչ հաստատեաց ձկունս բազումս. զի հանդերձեալ էր նա տալ զորսն՝ ոչ յաճախեաց հաստատել ձկունս յոյժ: Մի ձկամբն զոր հաստատեաց՝ եցոյց զհաստութիւն իւր. և դարձեալ զի ոչ յաճախեաց՝ հաստատեաց, եցոյց զկանխութիւն գիտութեան իւրոյ. զի գիտէր թէ երկնչին ի նմանէ վասն յալանման կերպարանաց իւրոց: Ոչ յաճախեաց, հաստեաց՝ զի գուցէ զարհուրեցուցէ զնոսա հաստութիւն իւր: Իբրեւ հերձին, և լուացին և խորովեցին հաղորդեցին ընդ նմա հացին: Զի հատոյց նոցա մինչէ և եկեալ էին, հատուցին նոքա յետ գալոյն: Զոր ինչ խոտացաւ նա ի վախճանի առնել երկոտասանիցն, կանխեաց արար նա զայն աստ, զի այն՝ ընդ այն երաշխաւորեցին: Զի խոտացեալ նա ուտել իւրաւ սեղան արքայութեան. և զոր չէր խոտացեալ՝ արար, զի առաւել ստուգեցին խոտացեալն: Եկայք ճաշեցէք ասէր Աստուած ցձկնորսան: Բազմեցին քաղցեալքն՝ և ի մէջ նոցա կերակրիչն քաղցեցոյ բազմեալ: Սրբէք զարհուրէին ի նմանէ, և գուցէ քաղցեցան սոսկացեալ. և որդեք հոյոյ բազմեալ ընդ նմա նախ քան զօրն: Զի բազմին ընդ նմա՝ թէ հարցանիցեն վասն հացին, և վասն հոյոյն, և վասն ձրկանն: Գիտէին՝ թէ որ բռնադատեաց զձկունսն որ ցրուեալ էին ի մէջ ծովուն, զի ժողովեցին բազմութիւնն ի մէջ փոքր գոգոյ ուռկանին, նա հրամայեաց հացի և հոյոյ և ձկանն՝ ցա զԱստուածութիւն իւր որսովն այն*։...

ԿՅՈՒՐԴ ԼԽ.

Օրինեալ որ կերկր ընդ աշակերտսն,
զի ցուցցէ քի մարմին զգեցաւ

Զի ետես Տէր զաշակերտան իւր թէ աշխատեալք և քաղցրեալք էին, պարտաւորեաց Տէրն ծառայից իւրոց ճաշ: Մինչէ և եկեալ նոցա՝ ելին գտին առաջի նորա հաց և ձուկն

արկեալ զկայծակամբք: Ասէ ցնոսա. Եկայք ճաշեցէք՝ զի օր է Պենտաստոսեցի: Այս անդր եղեն միաք նոցա, թէ ուտալ է հացս այս և ձուկնս: Զի յանապատին՝ աճելով աճեաց, և աստ՝ հաստատելով հաստատեցաւ: Զի յանապատի անդ՝ յընչէ եղեն, և աստ յոչընչէ հաստատեցան: Զի յաճախեցուցանել տեսնին զնա, ոչ տեսնին իբրեւ հաստէն: Ի ձկանէդ որ որսացայք՝ խոտեցէք, ասաց Տէր ցաշակերտան իւր: Ոչ նոքա որսացան զձուկնն, այլ դու հրամայեցիր որսալ զնոսա: Նոցա էր թերեւս՝ եթէ ըմբռնեալ էր յայնմ՝ գիւշերի յորում ոչ ինչ գտին. և զի յետ բանի քո ըմբռնեցին, յարութիւն քո հաւատարմեաց նոքա: Ընդ ընդ միոյ ձկան ոչ հաստատեաց ձկունս բազումս. զի հանդերձեալ էր նա տալ զորսն՝ ոչ յաճախեաց հաստատել ձկունս յոյժ: Մի ձկամբն զոր հաստատեաց՝ եցոյց զհաստութիւն իւր. և դարձեալ զի ոչ յաճախեաց՝ հաստատեաց, եցոյց զկանխութիւն գիտութեան իւրոյ. զի գիտէր թէ երկնչին ի նմանէ վասն յալանման կերպարանաց իւրոց: Ոչ յաճախեաց, հաստեաց՝ զի գուցէ զարհուրեցուցէ զնոսա հաստութիւն իւր: Իբրեւ հերձին, և լուացին և խորովեցին հաղորդեցին ընդ նմա հացին: Զի հատոյց նոցա մինչէ և եկեալ էին, հատուցին նոքա յետ գալոյն: Զոր ինչ խոտացաւ նա ի վախճանի առնել երկոտասանիցն, կանխեաց արար նա զայն աստ, զի այն՝ ընդ այն երաշխաւորեցին: Զի խոտացեալ նա ուտել իւրաւ սեղան արքայութեան. և զոր չէր խոտացեալ՝ արար, զի առաւել ստուգեցին խոտացեալն: Եկայք ճաշեցէք ասէր Աստուած ցձկնորսան: Բազմեցին քաղցեալքն՝ և ի մէջ նոցա կերակրիչն քաղցեցոյ բազմեալ: Սրբէք զարհուրէին ի նմանէ, և գուցէ քաղցեցան սոսկացեալ. և որդեք հոյոյ բազմեալ ընդ նմա նախ քան զօրն: Զի բազմին ընդ նմա՝ թէ հարցանիցեն վասն հացին, և վասն հոյոյն, և վասն ձրկանն: Գիտէին՝ թէ որ բռնադատեաց զձկունսն որ ցրուեալ էին ի մէջ ծովուն, զի ժողովեցին բազմութիւնն ի մէջ փոքր գոգոյ ուռկանին, նա հրամայեաց հացի և հոյոյ և ձկանն՝ ցա զԱստուածութիւն իւր որսովն այն*։...

* «Երեւի զորս թողլով պակասել աստ»:

